

A "Nyef" automatizált információs rendszer indexelési eljárása

A TMT 1972. évi 10.számában /760-762.p./ már beszámoltunk arról, hogy a VNIIOENG /Vseszsojuznui Naucsno-Iszszledovatel'szkij Insztitut Organicii Upravlenija i Ekonomiki Neftegazovoj Promiszlennosztii = Összszövetségi Kőolaj- és Földgázipari Szervezési, Vezetési és Gazdasági Kutatóintézet/ kutatóintézetben létrehozták a "Nyef" automatizált ágazati információkereső rendszert. Most következő közleményünkben a rendszer indexelési eljárását mutatjuk be.

A "Nyef" rendszerben az indexelés folyamata három részre tagozódik:

1.rész: A dokumentumok analitikus-szintetikus feldolgozása. Ebben a részben a dokumentumokból referátumokat készítenek. A referátumok a következő adatokat tartalmazzák:

- a kutatás tárgya, témája;
- a téma felhasználhatósági területe, a kutatás célja;
- a téma kidolgozottságának foka;
- a vizsgálati módszerek, a vizsgált objektum tulajdonságai;
- a kutatás eredménye, következtetések és általánosítások;
- határfeltételek /idő és hely, fizikai, kémiai, biológiai és egyéb feltételek/, melyek teljesülése esetén a kapott eredmények helyesek;
- a kutatás aspektusai;
- a dokumentum formai és tartalmi jellege;
- a dokumentumban található információ jellege.

2.rész: A másodlagos dokumentumok koordinált indexelése. Ebben a részben a referátumokból kiválasztják a dokumentumra jellemző kulcsszavakat. Abban az esetben, ha a dokumentum több, egymástól független részre osztható, minden részt külön indexelnek.

Az 1. és 2. részt a "Nyef" rendszerben tapasztalt, az adott témát jól ismerő szaktárgyi szakember végzi.

3.rész: A deszkriptoros kódolt forma kialakítása és kódolása. Ebben a részben először az indexelő által kiválasztott kulcsszavakat a számítógép tárolójában őrzött deszkriptorszótár segítségével egysé-

gesítik. Három eset lehetséges:

- a kulcsszót egy vele formailag és tartalmilag megegyező deszkriptor váltja fel;
- a kulcsszót egy tartalmilag vele megegyező, de formailag eltérő deszkriptor váltja fel;
- a kulcsszó helyébe egy, a szótárban szereplő és tartalmilag hozzá közelálló deszkriptor kerül.

Az első műveletet a számítógép végzi a kulcsszavak és a deszkriptorszótár formai összehasonlításával. A második és harmadik műveletet ember végzi.

Ezek után a deszkriptorok megkapják a megfelelő szám-ekvivalensüket, és ezek kerülnek a dokumentum kódolt leírásába. Ezt a műveletet a számítógép végzi emberi beavatkozás nélkül. A gépi deszkriptorszótár használata egy sor szigorú formális követelmény betartását kívánja meg az indexelőktől. Ezek közül az alapvetőek a következők:

- a kulcsszavakat általában főnevekkel kell megadni egyes számban, alany esetben /kivéve azokat az eseteket, amikor a szónak csak a többes száma használatos/;
- azokat a melléknéveket és melléknévi igeneveket, amelyeket nem lehet főnevekkel helyettesíteni, himnemben, egyes számban és alany esetben kell megadni;
- az igéket és a más szófajokhoz tartozó szavakat főnévvé, melléknévvé vagy melléknévi igenévvé kell átalakítani;
- a kéttagu összetett szavakat /a kötőjelesek is/ elemeikre kell bontani;
- a három- és többtagu szavakat, valamint a több szóból álló állandósult kifejezéseket a természetes formájukban kell megadni;
- a többértelmű szavakat olyan formában kell megadni, ahogy a gépi szótárban szerepelnek.

A "Nyefit" rendszerben használt gépi deszkriptorszótár kb. 5000 lexikai egységet tartalmaz kb. 2000 feltételes ekvivalencia-osztályba tagolva.

A gépi deszkriptorszótár kialakítására a számítógép tárolójában, illetve felhasználására a következő programok állnak rendelkezésre:

1. A szöveges információ bevitele mágnesszalagra és ellenőrzése;
2. A deszkriptorszótár kialakítása a számítógép tárolójában;
3. Kulcsszavak keresése a deszkriptorszótárban.

A gépi deszkriptorszótár felhasználásával egy dokumentum indexelése 10-18 percig tart. Az indexelés közben a gép bizonyos szavakat nem talál meg a deszkriptorszótárban, ezek jegyzékét kiíratja. Ez utóbbi eset leggyakoribb oka, hogy a kulcsszó nem szerepel a szótárban. A nem talált szavak kártyákra kerülnek a deszkriptorszótár ki egészítése céljából.

/Naucsno-Tehnicseszkaja Informacija, Szerija 2. 1972. 6.sz.
p.25-30./

Stiegrád Gábor

Információs igényvizsgálat a belga vegyiparban

A Brüsszelben működő Centre National de Documentation Scientifique et Technique /Országos Tudományos-Műszaki Dokumentációs Központ/ vizsgálatot folytatott le a belga vegyipar tájékoztatási és dokumentációs igényei tárgyában.

A vizsgálat a következő fő kérdéscsoportokra terjedt ki:

1. milyen minőségi és mennyiségi szempontok merülnek fel a belga vegyészek tájékoztatási problémáival kapcsolatban?

2. hogyan oldják meg ezeket a problémákat?

3. milyen a belga vegyészek magatartása a szakközpontok ez irányú tevékenységével kapcsolatban?

Az elméleti és alkalmazott kémia területén dolgozó kutatók elé terjesztett kérdések első csoportja a tájékoztatási igényekre vonatkozott, egyrészt a visszatekintő információk, másrészt a folyamatos, válogatott információk szétsugárzása vonatkozásában. Egy másik kérdéscsoport a kutatók által felhasznált információs források /elsődleges kiadványok, referáló folyóiratok stb./ megnevezését, a felhasználás módját, a szakkönyvtárak e tekintetben való felszereltségét tudakolta meg a kutatóktól. A további kérdések az információs központokkal szemben támasztott követelményekre, a tájékoztatás kívánatos formáira, a tájékoztatásgepesítés várható következményeire vonatkoztak.

/Documentaliste, 9.k. 3.sz. 1972.szept. p.113-115./